

JAROSŁAW JASTRZĘBSKI

UPOSAŻENIE ASYSTENTÓW MŁODSZYCH
W POLSKIM PAŃSTWOWYM SZKOLNICTWIE AKADEMICKIM
OD 1 X 1923 DO 31 I 1934 ROKU

WPROWADZENIE

W państwowym szkolnictwie akademickim II Rzeczypospolitej asystent młodszy był etatowym stanowiskiem naukowym¹, aczkolwiek na wszystkie posady zaliczane do kategorii pomocniczych sił naukowych można było zatrudniać również na kontrakt². W ówczesnej hierarchii akademickich stanowisk naukowych asystent młodszy znajdował się poniżej funkcji asystenta starszego. Z asystenturą młodszą zrównane były funkcje demonstratorów i elewów, także pod względem uposażeniowym.

Pełne uposażenie, o którym mowa w niniejszej pracy, przysługiwało jedynie etatowym asystentom młodszym, posiadającym co najmniej absolutorium³ i zatrudnionym w wymiarze nie mniejszym niż 30 godzin tygodniowo. W przypadku zatrudnienia na część etatu asystentowi młodszemu przysługiwała 1/30 wynagrodzenia za każdą godzinę tygodniowo⁴.

---

¹ *Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich* – Dz.U. z 1920 r. Nr 72, poz. 494. Ogłoszona 10 sierpnia 1920 r. Weszła w życie 15 września 1920 r. *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół* – Dz.U. z 1928 r. Nr 24, poz. 204. Weszło w życie z dniem ogłoszenia 6 marca 1928 r.

² Kontraktowemu asystentowi młodszemu przysługiwała $\frac{1}{30}$ wynagrodzenia etatowego asystenta młodszego za każdą godzinę tygodniowo, jednak z wyłączeniem sierpnia i września.

³ Asystentowi młodszemu nieposiadającemu absolutorium przysługiwała stawka równa 12 mnożnym (pojęcie wyjaśnione w dalszej części) za każdą godzinę tygodniowo. Poza tym nie przysługiwało ono w miesiącach sierpień i wrzesień.

⁴ *Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 23 stycznia 1924 r. w sprawie wykonania art. 28 i 105 Ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* (Dz.U.R.P. Nr 116, p. 924), dotyczących wynagrodzeń

Kwestie uposażeniowe pracowników państwowych w II Rzeczypospolitej należały do niezwykle złożonych i dotyczyło to nie tylko szkolnictwa akademickiego. Fakt ten wynikał przede wszystkim z trudnej sytuacji gospodarczej Polski w okresie międzywojenny. Reperkusje I wojny światowej, wojna z bolszewikami, gwałtowana inflacja w latach 20., wielki kryzys ekonomiczny i związana z nim deflacja to podstawowe, choć nie jedyne, źródła powyższego stanu. W II Rzeczypospolitej obowiązywały kolejno cztery systemy ustalania wysokości uposażenia naukowych pracowników państwowego szkolnictwa akademickiego.

W pierwszym okresie, trwającym do 30 czerwca 1920 roku, obowiązywał ułomny system kwotowy. Nazywamy go tu ułomny, ponieważ nie był on systemem w pełnym tego słowa znaczeniu. Nie było bowiem jednego i spójnego aktu normatywnego, który określałby wszystkie podstawowe zasady wynagrodzeń. Poszczególne składniki uposażeń i ich wysokość określone były doraźnie, do czasu pojawienia się nowej, również tymczasowej regulacji⁵.

W drugim okresie, trwającym od 1 lipca 1920 do 30 września 1923 roku, obowiązywał system mnożnikowy. Miał on wreszcie jednolitą podstawę prawną, choć i ją trudno nazwać kompletną. Najogólniej mówiąc, obliczanie wysokości poszczególnych składników uposażenia w tym systemie opierało się na dwóch zmiennych: mnożnej i mnożniku, zależnych od różnych czynników określonych przepisami państwowymi (jak wielkość rodziny, miejsce pracy, staż pracy itd.), niektóre składowe uposażenia obliczane były jednak jeszcze inaczej⁶.

W trzecim okresie, trwającym od 1 października 1923 do 31 stycznia 1934 roku, obowiązywał system punktowy. Obliczanie uposażenia opierało się na ustalonej stałej mnożnej, której wartość wyrażana była w ilości tzw. punktów uposażeniowych. Ich liczba dla każdego składnika uposażenia zależna była od różnych czynników, określonych

---

pomocniczych sił naukowych w szkołach akademickich – Dz.Urz.Min.W.R.O.P. z 1924 r. Nr 4, poz. 36. Ogłoszone 15 marca 1924 r. Weszło w życie z mocą wsteczną od 1 października 1923 roku.

⁵ Do ważniejszych aktów normatywnych w tym zakresie należały: *Reskrypt Rady Regencyjnej z dnia 11 czerwca 1918 r. Tymczasowe przepisy służbowe dla urzędników państwowych* (Dz.U. z 1918 r. Nr 6, poz. 13); *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 marca 1919 r. w przedmiocie tymczasowej regulacji plac profesorów, docentów prywatnych i pomocniczych sił naukowych w szkołach wyższych na terytorium b. zaboru austriackiego* (Dz.U. z 1919 r. Nr 42, poz. 302); *Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 22 listopada 1920 r. w sprawie poborów profesorów, docentów i pomocniczych sił naukowych w państwowych szkołach wyższych* (M.P. z 1920 r. Nr 46).

⁶ Podstawą systemu, lecz jedynie w odniesieniu do szkolnictwa akademickiego była *Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu profesorów, innych wykładowców i pomocników naukowych w państwowych szkołach akademickich* – Dz.U. z 1920 r. Nr 65, poz. 432. Ogłoszona 31 lipca 1920 r. Weszła w życie z mocą wsteczną od 1 lipca 1920 r. Nowelizowana była raz *Ustawą z dnia 31 marca 1922 r. o uposażeniu profesorów i pomocniczych sił naukowych w szkołach akademickich* (Dz.U. z 1922 r. Nr 28, poz. 226), skala jednak tej modyfikacji była tak duża, że nowy akt prawny niemal zastąpił stary. Uchylona 1 października 1923 r. *Ustawą z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* (Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924).

przepisami państwowymi, a wartość była zmienna w czasie i zależna od tempa inflacji. Podstawą tego systemu była *Ustawa z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska*⁷.

W czwartym i zarazem ostatnim okresie, trwającym od 1 lutego 1934 roku do końca II Rzeczypospolitej, obowiązywał system kwotowy, tym razem pełny. Poszczególne składniki uposażenia ustalano bezpośrednio w złotych, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń⁸.

SYSTEM PUNKTOWY

Uposażenie asystentów młodszych miało w systemie punktowym wspólną podstawę prawną z innymi funkcjonariuszami państwowymi, zarówno cywilnymi, jak i wojskowymi. Odróżniało to ten system od poprzedniego, który dla pracowników szkolnictwa akademickiego miał odrębną regulację. System punktowy spośród wszystkich wyżej wymienionych obowiązywał zdecydowanie najdłużej, bo aż 10 lat i 4 miesiące. Był też dość logicznie pomyślany i całkiem dobrze sprawdzał się w warunkach długotrwałej inflacji.

⁷ *Ustawa z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* – Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924. Ogłoszona 15 listopada 1923 r. Weszła w życie z mocą wsteczną od 1 października 1923 r. Sprostowana była raz *Zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1924 r. w przedmiocie sprostowania błędu w ustawie z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* (Dz.U. z 1924 r. Nr 3, poz. 15). Nowelizowana była 18 razy, jednak w niniejszej pracy odnosimy się jedynie do 7 nowel: *Ustawy z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* (Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 525); *Ustawy z dnia 22 lipca 1925 roku w sprawie przedłużenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* (Dz.U.R.P. z 1924 r. Nr 52, poz. 525) oraz *ustawy z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy państwowych i wojskowych zawodowych* (Dz.U.R.P. z r. 1924 Nr 52, poz. 526) (Dz.U. z 1925 r. Nr 83, poz. 566); *Ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej* (Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918); *Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska oraz sędziów i prokuratorów* (Dz.U. z 1928 r. Nr 38, poz. 370); *Ustawy z dnia 14 października 1931 r. o zmianie niektórych postanowień ustawy o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska oraz sędziów i prokuratorów* (Dz.U. z 1931 r. Nr 98, poz. 749); *Ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich* (Dz.U. z 1933 r. Nr 29, poz. 247); *Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych* (Dz.U. z 1933 r. Nr 86, poz. 663). Uchylona 1 lutego 1934 r. *Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych* (Dz.U. z 1933 r. Nr 86, poz. 663).

⁸ Podstawą systemu było *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych* – Dz.U. z 1933 r. Nr 86, poz. 663. Ogłoszone 30 października 1933 r. Weszło w życie 1 lutego 1934 r. Nowelizowane było 7 razy. Uchylone 1 stycznia 1949 r. *Ustawą z dnia 4 lutego 1949 r. o uposażeniu pracowników państwowych i samorządowych oraz przewodniczących organów wykonawczych gmin wiejskich i miejskich* (Dz.U. z 1949 r. Nr 7, poz. 39).

Były trzy podstawowe powody odejścia od systemu mnożnikowego. Po pierwsze, był on bardzo skomplikowany. Zmiany kosztów utrzymania, czyli inflacja, okazały się dla tego systemu zbyt trudnym sprawdzianem, zwłaszcza gdy ta przekształciła się w hiperinflację. Było po prostu zbyt wiele zmiennych, które należało mieć pod kontrolą. Nowy system punktowy był logiczniejszy i prostszy w stosowaniu w warunkach szybkich zmian cen.

Po drugie, wprowadzenie nowego systemu punktowego pozostawało w związku z planowaną reformą walutową przygotowywaną przez Władysława Grabskiego. Miała w ona założeniach doprowadzić również do większej stabilności cen. System punktowy miał tę niewątpliwą zaletę, że zachowywał przejrzystość i spójność zarówno w warunkach inflacyjnych, jak i deflacyjnych. Przebudowa zasad wynagradzania funkcjonariuszy państwowych miała również pozytywnie wpłynąć na powodzenie przewalutowania z marki na złotego oraz zduszenie presji inflacyjnej w sposób nieburzący zaufania pracowników budżetowych do Państwa Polskiego, mocno nadwyrężonego dotychczasową polityką płacową państwa.

Po trzecie, sytuacja materialna funkcjonariuszy państwowych od początku lata 1923 roku stała się krytyczna, dalsze lekceważenie ich potrzeb groziło paraliżem struktur państwowych. Konieczność zmuszała do przebudowy systemu w sposób radykalny i przywracający uposażeniu zdolność do zapewnienia utrzymania funkcjonariuszom i ich rodzinom.

Jednak w warunkach dużej stabilności pieniądza, która ujawniła się w latach 30., skomplikowanie systemu punktowego było nadmierne. W tym należy doszukiwać się podstawowej przyczyny rezygnacji z niego w początkach 1934 roku i zastąpienia go niezwykle prostym systemem kwotowym.

SKŁADOWE UPOSAŻENIA

Baza źródłowa daje podstawę do wprowadzenia klasyfikacji uposażeń asystentów młodszych w systemie punktowym na uposażenie podstawowe i uposażenie uzupełniające. Uposażenie podstawowe było to wynagrodzenie przysługujące każdemu etatowemu asystentowi młodszemu w całym okresie obowiązywania tego systemu. Uposażenie uzupełniające było to wynagrodzenie przysługujące tym asystentom młodszym, którzy spełniali dodatkowe kryteria, lub wszystkim, lecz jedynie tymczasowo.

Uposażenie podstawowe asystenta młodszego tworzyły 2 składniki:

- 1) płaca zasadnicza,
- 2) dodatek regulacyjny.

Uposażenie uzupełniające asystenta młodszego mogły tworzyć maksymalnie 2 składniki⁹:

---

⁹ Istniała również możliwość ustanowienia przez Radę Ministrów jeszcze innych dodatków uzasadnionych szczególnymi właściwościami służby lub pełnieniem służby w stolicy. Jednak autor nie znalazł przesłanek prawnych, by w odniesieniu do asystentów młodszych z takiej możliwości skorzystano.

- 1) dodatek ekonomiczny,
- 2) dodatek mieszkaniowy.

WYPŁATA UPOSAŻENIA

Asystent młodszy mógł otrzymywać od Skarbu Państwa tylko jedno stałe uposażenie służbowe, jako wynagrodzenie za ogół czynności, których obowiązek wykonywania wynikał z zajmowania tego stanowiska. Uposażenie wypłacane było miesięcznie, z góry, w pierwszym dniu każdego miesiąca kalendarzowego, a jeżeli dzień ten był ustawowo wolny od pracy (niedziela lub święto), w ostatnim dniu poprzedniego miesiąca. Asystent młodszy, który wstępował do służby po raz pierwszy albo ponownie (po przerwie), nabywał prawo do uposażenia: od pierwszego dnia miesiąca – jeżeli rzeczywiste objęcie stanowiska nastąpiło pomiędzy 1 a 15 dniem danego miesiąca kalendarzowego, albo od szesnastego dnia miesiąca – jeżeli rzeczywiste objęcie stanowiska nastąpiło pomiędzy 16 a ostatnim dniem danego miesiąca kalendarzowego. Asystent młodszy, który pełnił służbę państwową już wcześniej, nabywał prawo do uposażenia z pierwszym dniem najbliższego miesiąca kalendarzowego po dniu mianowania na stanowisko lub po powstaniu warunków uzasadniających zmianę w wymiarze uposażenia. Jeżeli jednak przyczyna powodująca zmianę w prawie do uposażenia zbiegła się z dniem jego wypłaty, to nabywało się je z tym dniem.

Prawo do uposażenia służbowego gasło z ostatnim dniem miesiąca kalendarzowego, w którym stosunek ten ustał i z tym dniem wypłatę uposażenia wstrzymywano. Asystent młodszy, który by samowolnie opuścił służbę, obowiązany był zwrócić część uposażenia za okres nieprzesłużony.

Asystentowi młodszemu, w przypadku zasługującym na uwzględnienie, mogła być udzielona bezprocentowa zaliczka na uposażenie. Warunki przyznawania takiej zaliczki i jej wysokość określał Prezes Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Skarbu¹⁰.

WARTOŚĆ PUNKTU UPOSAŻENIOWEGO (MNOŻNA)

Podstawowym pojęciem interesującego nas systemu wynagrodzeń był punkt uposażeniowy. Zdecydowana większość składników uposażenia asystenta młodszego była określana liczbą punktów. Była ona w założeniach niezmienna, w praktyce zdarzały się pewne nieliczne modyfikacje w tym zakresie. Zmienna była natomiast wartość punktu, wyrażana początkowo w markach polskich, a od 1 maja 1924 roku w złotych polskich (zł). Wartość punktu zwano mnożną, gdyż obliczenie rzeczywistej wartości wynagrodzeń polegało na pomnożeniu ilości punktów przypisanych danemu składnikowi uposażenia przez bieżącą wartość punktu.

---

¹⁰ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

Taka konstrukcja systemu wynagrodzeń pozwalała na dość elastyczne reagowanie na zmiany cen konsumpcyjnych w gospodarce, a co za tym idzie pozwalała na lepszą ochronę siły nabywczej uposażenia. W praktyce jednak o skuteczności tej ochrony decydowała wola i możliwości władz państwowych. Co do woli, to przynajmniej w pierwszych latach obowiązywania systemu punktowego państwo starało się odzyskać nadzarpnięte latem 1923 roku zaufanie pracowników tzw. sfery budżetowej. Można zatem domniemywać, że do czasu zdławienia inflacji rząd starał się, aby zmiany wysokości mnożnej w miarę dokładnie odzwierciedlały spadającą wartość nabywczą waluty polskiej. Co do możliwości, należy pamiętać, że statystyka publiczna nie była w okresie międzywojennym aż tak sprawna jak w czasach nam współczesnych, a struktury państwowe dopiero nabywały własne doświadczenia w kierowaniu gospodarką krajową. Nie można również zapominać, że Polska nie należała do państw bogatych, co było konsekwencją m.in. I wojny światowej (1914–1918) i wojny z bolszewikami (1919–1920).

Pierwotna mnożna została ustalona na kwotę 11 600 marek¹¹. Jej zmiany dokonywała Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, zgłaszany w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Mnożna taka mogła być określona zarówno w markach, jak i w złotych, która to możliwość została wprowadzona w związku z projektowaną reformą walutową i związaną z nią zmianą jednostki pieniężnej.

Określenie wysokości mnożnej musiało następować najpóźniej 20 dnia każdego miesiąca kalendarzowego na następny miesiąc, w oparciu szacunki zmiany kosztów utrzymania w okresie od 15 dnia poprzedniego miesiąca do 15 dnia bieżącego miesiąca i ewentualną zmianę w wysokości dodatku regulacyjnego. W razie przekraczającego 15% wzrostu kosztów utrzymania w 2. połowie miesiąca Rada Ministrów, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, zgłoszony w porozumieniu z Ministrem Skarbu, zarządzała wypłatę 16 dnia tytułem dopłaty na pobory tego miesiąca kwotę, o którą należało by zwiększyć uposażenie, biorąc pod uwagę wzrost kosztów utrzymania w 2. połowie ubiegłego miesiąca¹².

Zmiana wartości punktu miała zatem następować zasadniczo raz w miesiącu, a najwyżej dwa razy. W rzeczywistości system taki obowiązywał wyłącznie do 31 grudnia 1925 roku, czyli przez 27 miesięcy. Po tej dacie, wobec osiągnięcia stabilizacji cenowej, zrezygnowano z comiesięcznej modyfikacji, przyjmując odtąd już stałą mnożną o wartości z dnia 1 grudnia 1925 roku. Jednak przynajmniej teoretycznie, w razie ponownego powrotu inflacji, można było powrócić do pierwotnych rozwiązań. Wspomniane zaś dopłaty w połowie miesiąca okazały się konieczne tylko w pierwszym kwartale obowiązywania systemu punktowego, czyli od 1 października do 31 grudnia 1923 roku.

Początkowo wartość punktu wyrażana była w markach. Wraz z wejściem w życie reformy Grabskiego, dokonano przejścia na nową walutę – na złotego. Jednak w okresie przejściowym w maju i czerwcu 1924 roku obowiązywała dwuwalutowość i wynagrodzenia mogły być wypłacane zarówno w starej, jak i nowej walucie.

¹¹ Kwota ta miała podobno odpowiadać kosztom utrzymania w 1. połowie września 1923 r.

¹² Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

W pierwszych trzech miesiącach obowiązywania systemu punktowego tempo inflacji było na tyle duże, że konieczne było modyfikowanie wartości mnożnej w trakcie trwania miesiąca. W związku ze wzrostem kosztów utrzymania we wrześniu 1923 roku Rada Ministrów zarządziła dopłatę do uposażenia za październik w wysokości 2 100 marek. Tym samym rzeczywista wartość punktu w październiku wynosiła 13 700 marek. Mnożna na listopad 1923 roku została wyznaczona w wysokości 25 520 marek, ale w związku ze wzrostem kosztów utrzymania w 2. połowie października od razu zarządzono dopłatę do tej mnożnej w wysokości 17 100 marek. Tym samym rzeczywista wartość punktu w listopadzie wynosiła 42 620 marek¹³. Mnożna na grudzień została wyznaczona w wysokości 64 380 marek¹⁴. Ale w związku ze wzrostem kosztów utrzymania w 2. połowie listopada zarządzono dopłatę do mnożnej w wysokości 34 765 marek¹⁵. Tym samym rzeczywista wartość punktu w grudniu wyniosła 99 145 marek.

Od początku 1924 roku szybkość inflacji osłabła, dzięki czemu nie było już konieczne weryfikowanie wartości punktu w trakcie trwania miesiąca. Mnożna na styczeń została wyznaczona w wysokości 165 109 marek¹⁶, a kolejne kształtowały się następująco: w lutym – 509 064 marek¹⁷, w marcu – 657 609 marek¹⁸, w kwietniu – 623 200 marek¹⁹.

W związku z wprowadzeniem reformy walutowej mnożna na maj i czerwiec została wyznaczona w wysokości 648 000 marek albo zamiennie 0,36 zł²⁰. Aby uniknąć

---

¹³ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1923 r. w przedmiocie ustalenia na miesiące październik i listopad 1923 r. mnożnej, miarodajnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937.

¹⁴ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 listopada 1923 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc grudzień 1923 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973.

¹⁵ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 1923 r. w przedmiocie ustalenia mnożnej dla określenia dopłaty na miesiąc grudzień 1923 r. do uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002.

¹⁶ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1923 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc styczeń 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066.

¹⁷ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 stycznia 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc luty 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68.

¹⁸ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 lutego 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc marzec 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174.

¹⁹ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 marca 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc kwiecień 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277.

²⁰ Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 1924 r. o ustaleniu na miesiąc maj 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370; Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 maja 1924 r. o ustaleniu na miesiąc czerwiec 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

perturbacji, w okresie przejściowym uwzględniano możliwość wypłaty uposażenia w obu walutach, częściowo lub w całości.

Od 2. połowy 1924 roku wartość mnożnej wyznaczano już jedynie w złotych. Mnożna na lipiec, sierpień i wrzesień została wyznaczona w wysokości 0,35 zł²¹, na październik – 0,38 zł²², a na listopad i grudzień – 0,41 zł²³. W 1925 roku wartość mnożnej przyjmowała następujące wartości: w styczniu i lutym – 0,42 zł²⁴, w marcu, kwietniu i maju – 0,41 zł²⁵, w czerwcu – 0,40 zł²⁶, w lipcu – 0,42 zł²⁷, w sierpniu – 0,43 zł²⁸, we wrześniu – 0,42 zł²⁹, w październiku – 0,43 zł³⁰, w listopadzie – 0,44 zł³¹, w grudniu – 0,43 zł³².

---

²¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 czerwca 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc lipiec 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 527; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc sierpień 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 64, poz. 632; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 sierpnia 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc wrzesień 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 73, poz. 726.

²² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1924 r. w przedmiocie ustalenia na miesiąc październik 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 82, poz. 784.

²³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 października 1924 r. o ustaleniu na miesiąc listopad 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 93, poz. 867; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 listopada 1924 r. o ustaleniu na miesiąc grudzień 1924 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 929.

²⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1924 r. w sprawie ustalenia na miesiąc styczeń 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1924 r. Nr 112, poz. 997; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 1925 r. w sprawie ustalenia na miesiąc luty 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 7, poz. 52.

²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 lutego 1925 r. o ustaleniu na miesiąc marzec 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 18, poz. 132; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 1925 r. o ustaleniu na miesiąc kwiecień 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 28, poz. 198; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1925 r. o ustaleniu na miesiąc maj 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 41, poz. 281.

²⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 maja 1925 r. o ustaleniu na miesiąc czerwiec 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 54, poz. 391.

²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1925 r. o ustaleniu na miesiąc lipiec 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 437.

²⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1925 r. o ustaleniu na miesiąc sierpień 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 74, poz. 517.

²⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 1925 r. o ustaleniu na miesiąc wrzesień 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 86, poz. 593.

³⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 września 1925 r. o ustaleniu na miesiąc październik 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 97, poz. 685.

³¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 1925 r. o ustaleniu na miesiąc listopad 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska – Dz.U. z 1925 r. Nr 107, poz. 762.

W dniu 1 stycznia 1926 roku wynagrodzenia zostały zamrożone na poziomie z grudnia 1925 roku. Z tym że przejściowo w I kwartale 1926 roku uposażenia zostały obniżone o 6%. Od 1 kwietnia 1926 roku osiągnęły założony poziom, przy stałej wartości mnożnej na poziomie 0,43 zł, która odtąd nie ulegała już żadnym zmianom do końca funkcjonowania systemu punktowego.

PLACA ZASADNICZA

Wysokość płacy zasadniczej (zwanej również uposażeniem zasadniczym) wyrażano w ilości punktów. Każda grupa uposażenia dzieliła się na kilka szczebli. W IX grupie, do której należał asystent młodszy, było co prawda sześć szczebli. Nie miało to jednak znaczenia w odniesieniu do interesującego nas stanowiska, gdyż przypisano mu sztywno płacę *szczebla b* w wysokości 420 punktów, bez możliwości awansu finansowego³². Aby polepszyć swą sytuację materialną asystent młodszy musiał uzyskać mianowanie na asystenta starszego. Miesięczną płacę zasadniczą asystenta młodszego obliczano, mnożąc ilość przysługujących mu punktów przez każdorazową wartość punktu.

Od 1 października 1923 do 1 kwietnia 1924 roku płacę zasadniczą wypłacano tylko w markach. Od 1 maja do 30 czerwca 1924 roku, w związku z reformą walutową, wypłaty można było w całości lub częściowo dokonywać także w złotych. Wysokość tego składnika uposażenia w poszczególnych miesiącach przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1: Miesięczna płaca zasadnicza asystenta młodszego w markach od 1 października 1923 do 30 czerwca 1924 roku

Okres	Płaca
X 1923	5 754 000
XI 1923	17 900 400
XII 1923	41 640 900
I 1924	69 345 780
II 1924	213 806 880
III 1924	276 195 780
IV 1924	261 744 000
V–VI 1924	272 160 000

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937, Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973, Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002, Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066, Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68, Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174, Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

³² *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1925 r. o ustaleniu na miesiąc grudzień 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszy państwowych i wojska* – Dz.U. z 1925 r. Nr 117, poz. 839.

³³ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

Od 1 lipca 1924 do 31 stycznia 1934 roku płaca zasadnicza wypłacana była wyłącznie w złotych. Od 1 stycznia do 31 marca 1926 roku, w związku z wejściem w życie *Ustawy z dnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej*, płaca zasadnicza według stanu na dzień 1 grudnia 1925 roku została zmniejszona o 6%, zaś od 1 kwietnia 1926 roku była jej równa³⁴. Wobec likwidacji problemu inflacji, a od początku lat 30. pojawienia się wręcz problemu deflacji, zmian w wysokości płacy zasadniczej już nie było do końca obowiązywania systemu punktowego. Tabela nr 2 przedstawia wysokość rzeczywistej miesięcznej płacy zasadniczej od 1 maja 1924 do 31 stycznia 1934 roku w złotych.

Tabela nr 2: Miesięczna płaca zasadnicza asystenta młodszego w złotych od 1 maja 1924 do 31 stycznia 1934 roku

Okres	Płaca
V–VI 1924	151,20
VII–IX 1924	147,00
X 1924	159,60
XI–XII 1924	172,20
I–II 1925	176,40
III–V 1925	172,20
VI 1925	168,00
VII 1925	176,40
VIII 1925	180,60
IX 1925	176,40
X 1925	180,60
XI 1925	184,80
XII 1925	180,60
I–III 1926	169,76
IV 1926– I 1934	180,60

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937, Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973, Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002, Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066, Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68, Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174, Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453, Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 527, Dz.U. z 1924 r. Nr 64, poz. 632, Dz.U. z 1924 r. Nr 73, poz. 726, Dz.U. z 1924 r. Nr 82, poz. 784, Dz.U. z 1924 r. Nr 93, poz. 867, Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 929, Dz.U. z 1924 r. Nr 112, poz. 997 i Dz.U. z 1925 r. Nr 7, poz. 52, Dz.U. z 1925 r. Nr 18, poz. 132, Dz.U. z 1925 r. Nr 28, poz. 198, Dz.U. z 1925 r. Nr 41, poz. 281, Dz.U. z 1925 r. Nr 54, poz. 391, Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 437, Dz.U. z 1925 r. Nr 74, poz. 517, Dz.U. z 1925 r. Nr 86, poz. 593, Dz.U. z 1925 r. Nr 97, poz. 685, Dz.U. z 1925 r. Nr 107, poz. 762, Dz.U. z 1925 r. Nr 117, poz. 839, Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

³⁴ *Ustawa z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej* – Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918. Ogłoszona 30 grudnia 1925 r. Weszła w życie z dniem 1 stycznia 1926 roku.

DODATEK REGULACYJNY

Od 1 października 1923 roku wprowadzono instytucję dodatku regulacyjnego do płacy zasadniczej. Miał on w założeniach obowiązywać przez okres przejściowy, tzw. sanacji Skarbu Państwa. Zmiany wartości punktu uposażeniowego miały co prawda zniwelować wysokość inflacji, ale były przeprowadzane zasadniczo raz lub dwa w miesiącu. Tymczasem hiperinflacja oznaczała gwałtowne podwyżki cen w bardzo krótkim czasie, często z dnia na dzień. Dodatek regulacyjny miał zatem stanowić pewną rezerwę na wypadek zbyt szybkiego wzrostu kosztów utrzymania. Wraz ze zmniejszaniem się tempa inflacji dodatek ten miał być stopniowo zmniejszany, a następnie zlikwidowany.

Wyróżniającą się cechą dodatku regulacyjnego była jego jednakowa wysokość dla wszystkich funkcjonariuszy niezależnie od zajmowanej przez nich grupy lub szczebla uposażenia. Oznacza to, że asystentowi młodszemu przysługiwała identyczna kwota z tego tytułu jak przykładowo adiunktowi. Ideą przyświecającą ustanowieniu tego składnika wynagrodzeń była bowiem wola proporcjonalnie silniejszej ochrony siły nabywczej owych wynagrodzeń mniej zarabiających względem więcej zarabiających.

Dodatek regulacyjny wypłacano co miesiąc wraz z płacą zasadniczą. Rada Ministrów, na wniosek ministra skarbu, w zależności od rezultatów owej sanacji, została upoważniona do ustalenia terminu rozpoczęcia redukcji dodatku regulacyjnego³⁵. Termin ten został ostatecznie wyznaczony na 1 lipca 1925 roku i wówczas doszło do pierwszej jego redukcji³⁶.

Czas trwania redukcji dodatku regulacyjnego miał wynosić 36 miesięcy. Jego wielkość, wyrażana w punktach, była równa dla wszystkich szczebli uposażenia. Pierwotną wartość dodatku regulacyjnego ustalono na 70 punktów. Od dnia rozpoczęcia redukcji miała ona co pół roku ulegać z mocy prawa zmniejszeniu o 10 punktów³⁷. Wraz z ostatnią redukcją dodatek spadłby do zera i tym samym nie byłby dalej wypłacany, przestając być

³⁵ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

³⁶ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1925 r. w sprawie ustalenia terminu stopniowej redukcji dodatku regulacyjnego* – Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 438. Weszło w życie z dniem ogłoszenia 25 czerwca 1925 roku.

³⁷ Odpowiednio z dniem 1 stycznia albo 1 lipca. W 1. półroczu redukcji spadał o 10 punktów, a jego wartość od 1 do 6 miesiąca redukcji wynosiła 60 punktów. W 2. półroczu redukcji miał spaść o dalsze 10 punktów, co oznaczałoby łącznie zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 20 punktów, a jego wartość od 7 do 12 miesiąca redukcji wynosiłaby 50 punktów. W 3. półroczu redukcji miał spaść o dalsze 10 punktów, co oznaczałoby łącznie zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 30 punktów, a jego wartość od 13 do 18 miesiąca redukcji wynosiłaby 40 punktów. W 4. półroczu redukcji miał spaść o dalsze 10 punktów, co oznaczałoby łącznie zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 40 punktów, a jego wartość od 19 do 24 miesiąca redukcji wynosiłaby 30 punktów. W 5. półroczu redukcji miał spaść o dalsze 10 punktów, co oznaczałoby łącznie zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 50 punktów, a jego wartość od 25 do 30 miesiąca redukcji wynosiłaby 20 punktów. W 6. półroczu redukcji miał spaść o dalsze 10 punktów, co oznaczałoby łącznie zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 60 punktów, a jego wartość od 31 do 36 miesiąca redukcji wynosiłaby 10 punktów. Z upływem 6. półroczu redukcji dodatek regulacyjny zmniejszyłby się o ostatnie 10 punktów, spadając do 0 i tym samym przestając być częścią składową uposażenia podstawowego.

częścią składową uposażenia podstawowego³⁸. Jednak w praktyce doszło jedynie do pierwszej redukcji dodatku regulacyjnego, po czym pozostawiono go już na stałym poziomie.

Przez pierwsze siedem miesięcy od wejścia w życie systemu punktowego dodatek regulacyjny wypłacano wyłącznie w markach. Przez kolejne dwa – maj i czerwiec 1924 roku – dopuszczano wypłatę zarówno w starej walucie, jak i w nowej. Miesięczną wartość dodatku regulacyjnego w okresie wypłaty w markach przedstawia tabela nr 3.

Tabela nr 3: Miesięczny dodatek regulacyjny do płacy zasadniczej asystenta młodszego w markach od 1 października 1923 do 30 czerwca 1924 roku

Okres	Kwota
X 1923	959 000
XI 1923	2 983 400
XII 1923	6 940 150
I 1924	11 557 630
II 1924	35 634 480
III 1924	46 032 630
IV 1924	43 624 000
V–VI 1924	45 360 000

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937, Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973, Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002, Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066, Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68, Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174, Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

W obu miesiącach przejściowych mnożna została ustalona na 648 000 marek albo 0,36 zł. Zatem kwota dodatku regulacyjnego wynosiła 45 360 000 marek albo 25,20 zł³⁹. Od 1 lipca 1924 roku jego wypłaty dokonywano już wyłącznie w złotych. W dniu 1 lipca 1925 roku rozpoczął się pierwszy etap redukcji dodatku regulacyjnego do płacy zasadniczej. Pierwsza redukcja o 10 punktów uposażeniowych dotyczyła całego 2. półroczia 1925 roku i oznaczała spadek wielkości tego dodatku do poziomu 60 punktów.

Od 1 stycznia 1926 roku zniesiono zasadę redukcji dodatku regulacyjnego co pół roku, pozostawiając go odtąd już na stałym poziomie 60 punktów, przy stałej mnożnej wynoszącej 0,43 zł, co dawało stałą kwotę dodatku regulacyjnego wynoszącą 25,80 zł miesięcznie⁴⁰. Oznaczało to jednocześnie oficjalne uznanie dodatku regulacyjnego za stałą składową uposażenia podstawowego. Jednak tymczasowo, w okresie od 1 stycznia do 31 marca 1926 roku, kwota dodatku regulacyjnego została zmniejszona o 6% stanu stałego. Oznaczało to, że za styczeń, luty i marzec 1926 roku dodatek regulacyjny do

³⁸ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

³⁹ Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

⁴⁰ Taką bowiem wartość dodatek regulacyjny przyjmował według stanu na 1 grudnia 1925 roku.

płacy zasadniczej wynosił 24,25 zł (oczywiście wymagało to zaokrąglenia do pełnego grosza). Od 1 kwietnia 1926 do 31 stycznia 1934 roku dodatek regulacyjny przyjmował wspomnianą stałą wysokość odpowiadającą wartości z grudnia 1925 roku⁴¹. Miesięczną wartość dodatku regulacyjnego w złotych w latach 1924–1934 przedstawia tabela nr 4.

Tabela nr 4: Miesięczny dodatek regulacyjny do płacy zasadniczej asystenta młodszego w złotych od 1 maja 1924 do 31 stycznia 1934 roku

Rok	Miesiąc											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1924	–	–	–	–	25,20	25,20	24,50	24,50	24,50	26,60	28,70	28,70
1925	29,40	29,40	28,70	28,70	28,70	28,00	25,20	25,80	25,20	25,80	26,40	25,80
1926	24,25	24,25	24,25	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1927	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1928	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1929	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1930	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1931	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1932	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1933	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80	25,80
1934	25,80	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453, Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 527, Dz.U. z 1924 r. Nr 64, poz. 632, Dz.U. z 1924 r. Nr 73, poz. 726, Dz.U. z 1924 r. Nr 82, poz. 784, Dz.U. z 1924 r. Nr 93, poz. 867, Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 929, Dz.U. z 1924 r. Nr 112, poz. 997 i Dz.U. z 1925 r. Nr 7, poz. 52, Dz.U. z 1925 r. Nr 18, poz. 132, Dz.U. z 1925 r. Nr 28, poz. 198, Dz.U. z 1925 r. Nr 41, poz. 281, Dz.U. z 1925 r. Nr 54, poz. 391, Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 437, Dz.U. z 1925 r. Nr 74, poz. 517, Dz.U. z 1925 r. Nr 86, poz. 593, Dz.U. z 1925 r. Nr 97, poz. 685, Dz.U. z 1925 r. Nr 107, poz. 762, Dz.U. z 1925 r. Nr 117, poz. 839, Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

WYSOKOŚĆ UPOSAŻENIA PODSTAWOWEGO

Po omówieniu obu składowych uposażenia podstawowego można przedstawić kształtowanie się zsumowanej jego wysokości w latach 1923–1934. Przypomnijmy, że miesięczne uposażenie podstawowe asystenta młodszego obliczamy poprzez dodanie kwot przysługujących mu w danym miesiącu: płacy zasadniczej i dodatku regulacyjnego.

Wysokość uposażenia podstawowego w okresie jego wypłaty w markach przedstawia tabela nr 5. Wysokość miesięcznego uposażenia podstawowego w okresie jego wypłaty w złotych przedstawia tabela nr 6.

⁴¹ Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

Tabela nr 5: Miesięczne uposażenie podstawowe asystenta młodszego w markach od 1 października 1923 do 30 czerwca 1924 roku

Okres	Kwota
X 1923	6 713 000
XI 1923	20 883 800
XII 1923	48 581 050
I 1924	80 903 410
II 1924	249 441 360
III 1924	322 228 410
IV 1924	305 368 000
V–VI 1924	317 520 000

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937, Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973, Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002, Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066, Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68, Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174, Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

Tabela nr 6: Miesięczne uposażenie podstawowe asystenta młodszego w złotych od 1 maja 1924 do 31 stycznia 1934 roku

Okres	Kwota
V–VI 1924	176,40
VII–IX 1924	171,50
X 1924	186,20
XI–XII 1924	200,90
I–II 1925	205,80
III–V 1925	200,90
VI 1925	196,00
VII 1925	201,60
VIII 1925	206,40
IX 1925	201,60
X 1925	206,40
XI 1925	211,20
XII 1925	206,40
I–III 1926	194,02
IV 1926–I 1934	206,40

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453, Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 527, Dz.U. z 1924 r. Nr 64, poz. 632, Dz.U. z 1924 r. Nr 73, poz. 726, Dz.U. z 1924 r. Nr 82, poz. 784, Dz.U. z 1924 r. Nr 93, poz. 867,

Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 929, Dz.U. z 1924 r. Nr 112, poz. 997 i Dz.U. z 1925 r. Nr 7, poz. 52, Dz.U. z 1925 r. Nr 18, poz. 132, Dz.U. z 1925 r. Nr 28, poz. 198, Dz.U. z 1925 r. Nr 41, poz. 281, Dz.U. z 1925 r. Nr 54, poz. 391, Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 437, Dz.U. z 1925 r. Nr 74, poz. 517, Dz.U. z 1925 r. Nr 86, poz. 593, Dz.U. z 1925 r. Nr 97, poz. 685, Dz.U. z 1925 r. Nr 107, poz. 762, Dz.U. z 1925 r. Nr 117, poz. 839, Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

UPOSAŻENIE UZUPEŁNIAJĄCE

Wszystkie dodatki wchodzące w skład uposażenia uzupełniającego były wypłacane razem z uposażeniem podstawowym i na analogicznych zasadach. Zatem w tym miejscu ograniczymy się jedynie do zwrócenia uwagi na dodatkowe elementy związane ze specyfiką dodatków. Należy pamiętać, że asystentowi młodszemu mógł nie przysługiwać żaden składnik uposażenia uzupełniającego. Także ilość dodatków i ich wielkość mogły się rozmaicie kształtować.

Ponieważ składniki uposażenia uzupełniającego lub ich wysokość związane były z wielkością posiadanej przez asystenta młodszego rodziny, należy zapoznać się z kryteriami uwzględniania członków rodziny dla celów obliczenia należnego uposażenia.

Do rodziny asystenta w rozumieniu przepisów uposażeniowych zaliczano zasadniczo małżonka oraz dzieci. Uwzględniano jednak wyłącznie tych członków rodziny, którzy znajdowali się na jego utrzymaniu. Jeżeli oboje małżonkowie pozostawali w służbie państwowej, przy naliczaniu uposażenia dla męża nie uwzględniano żony. Chodziło przede wszystkim o uniknięcie podwójnego liczenia członków rodziny dla celów uposażeniowych, minimalna zaś dyskryminacja żony była związana z ideologicznym założeniem, że głównie na mężu ciąży obowiązek utrzymywania rodziny. Kobieta zamężna na stanowisku asystenta młodszego była zatem traktowana zasadniczo jako osoba samotna, jej męża i dzieci uwzględniano tylko wtedy, gdy udowodniła, że mąż był całkowicie niezdolny do zarobkowania. W razie separacji żonę uwzględniano, jeżeli asystent został zobowiązany do jej utrzymywania wyrokiem sądu, co musiał udowodnić, przedkładając stosowne dokumenty.

Dziecko mogło być zarówno ślubne, własne prawnie uznane, jak i przysposobione. Uwzględniano je zasadniczo do ukończenia 18 roku życia. Jednak, jeżeli dziecko uczęszczało do szkoły publicznej, uwzględniano je do ukończenia 24 roku życia. Jeżeli studia przewlekły się ponad powyższą granicę wieku z powodu służby wojskowej, odbytej na skutek mobilizacji lub uzupełnienia etatu sił zbrojnych do stanu wojennego albo z powodu pełnionej w tym czasie służby ochotniczej, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mógł, w drodze wyjątku, uwzględnić dzieci w wieku powyżej 24 lat do ukończenia nauki w szkole wyższej. Dla zaliczenia do wyższej grupy rodzinnej miarodajny był moment wznowienia studiów. Nie uwzględniano dziecka, które weszło w związek małżeński, utrzymywało się samodzielnie lub posiadało własne zaopatrzenie. Dziecko dotknięte kalectwem uniemożliwiającym samodzielne utrzyma-

nie uwzględniano do ukończenia 24 roku życia. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mógł zdecydować o uwzględnieniu go nawet po przekroczeniu tej granicy wieku⁴².

DODATEK EKONOMICZNY

Od 1 października 1923 roku wprowadzono instytucję dodatku ekonomicznego do uposażenia zasadniczego. W pewnym sensie zastąpił on dodatek drożyzniany znany z poprzednio obowiązującego systemu mnożnikowego. Dodatku tego nie można zaliczyć do kategorii uposażenia podstawowego, gdyż nie przysługiwał on w ogóle asystentom samotnym, nie posiadającym rodziny, i to m.in. odróżniało go od wspomnianego dodatku drożyznianego.

Zasadniczo wszyscy funkcjonariusze państwowi otrzymywali ów dodatek w identycznej wysokości, zależnie od liczebności rodziny. Przewidywano pięć wariantów w tym zakresie. Jak jasno wynika z konstrukcji dodatku ekonomicznego, trudno go traktować jako czyste wynagrodzenie za pracę, a raczej jako swego rodzaju wsparcie rozwoju demograficznego społeczeństwa.

Dodatek ekonomiczny przysługiwał na każdego członka rodziny, ale na nie więcej niż pięciu, przy czym nie wliczano samego asystenta. Posiadanie rodziny większej nie dawało już prawa do kolejnych dodatków. Dodatek ekonomiczny wypłacano co miesiąc wraz z uposażeniem podstawowym. Jego wielkość wyrażano w punktach i była ona równa dla wszystkich szczebli uposażenia. Gdy na mężu ciążył obowiązek alimentowania żony, suma dodatku ekonomicznego na żonę nie mogła przewyższać sumy alimentów⁴³.

Pierwotnie dodatek ekonomiczny dla asystenta utrzymującego 1 członka rodziny miał pierwotną wartość 45 punktów, dla utrzymującego 2 osoby – 90 punktów, dla utrzymującego 3 osoby – 135 punktów, dla utrzymującego 4 osoby – 180 punktów, dla utrzymującego 5 lub więcej osób – 225 punktów. Wielkość dodatku ekonomicznego miała ulegać redukcji z mocy prawa równoległe z redukcją dodatku regulacyjnego o 1 punkt co pół roku, do poziomu 38 punktów na członka rodziny, nie podlegając już dalszym zmniejszeniom. Zsumowany zatem dodatek nie mógłby być wówczas większy niż 190 punktów. Warto jednak zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od dodatku regulacyjnego miał on być trwałą częścią uposażenia, tyle że w zmniejszonej wysokości.

Ponieważ termin rozpoczęcia redukcji dodatku regulacyjnego został ostatecznie wyznaczony na 1 lipca 1925 roku, z tym dniem doszło również do pierwszej redukcji dodatku ekonomicznego⁴⁴. Redukcja była przewidywana na okres 36 miesięcy. Od dnia rozpoczęcia redukcji pierwotna wysokość dodatku ekonomicznego miała co pół roku

⁴² Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

⁴³ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

⁴⁴ Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 438.

ulegać zmniejszeniu z mocy prawa o 1 punkt⁴⁵. Ostatecznie jednak doszło jedynie do pierwszej redukcji⁴⁶.

Dodatek ekonomiczny wyliczany był podobnie jak składniki uposażenia podstawowego. Jego miesięczną wartość obliczano, mnożąc ilość punktów przypisanych temu typowi dodatku w danym miesiącu przez każdorazową mnożną. Ilość przysługujących punktów uzależniona była od liczebności rodziny danego asystenta⁴⁷.

Tabela nr 7: Miesięczny dodatek ekonomiczny do płacy zasadniczej asystenta młodszego w markach od 1 października 1923 do 30 czerwca 1924 roku

Okres	Ilość członków rodziny				
	1	2	3	4	5
X 1923	616 500	1 233 000	1 849 500	2 466 000	3 082 500
XI 1923	1 917 900	3 835 800	5 753 700	7 671 600	9 589 500
XII 1923	4 461 525	8 923 050	13 384 575	17 846 100	22 307 625
I 1924	7 429 905	14 859 810	22 289 715	29 719 620	37 149 525
II 1924	22 907 880	45 815 760	68 723 640	91 631 520	114 539 400
III 1924	29 592 405	59 184 810	88 777 215	118 369 620	147 962 025
IV 1924	28 044 000	56 088 000	84 132 000	112 176 000	140 220 000
V–VI 1924	29 160 000	58 320 000	87 480 000	116 640 000	145 800 000

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1923 r. Nr 117, poz. 937, Dz.U. z 1923 r. Nr 121, poz. 973, Dz.U. z 1923 r. Nr 124, poz. 1002, Dz.U. z 1923 r. Nr 131, poz. 1066, Dz.U. z 1924 r. Nr 7, poz. 68, Dz.U. z 1924 r. Nr 17, poz. 174, Dz.U. z 1924 r. Nr 28, poz. 277, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, p. poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453.

⁴⁵ Odpowiednio z dniem 1 stycznia albo 1 lipca. W 1. półroczu redukcji spadł o 1 punkt, a jego wartość od 1 do 6 miesiąca redukcji wynosiła 44 punktów na członka rodziny. W 2. półroczu redukcji miała się zmniejszyć o dalszy 1 punkt, co oznaczałoby łączne zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 2 punkty, a jego wartość od 7 do 12 miesiąca redukcji wynosiłaby 43 punkty na członka rodziny. W 3. półroczu redukcji spadłby o dalszy 1 punkt, co oznaczałoby łączne zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 3 punkty, a jego wartość od 13 do 18 miesiąca redukcji wynosiłaby 42 punkty na członka rodziny. W 4. półroczu redukcji zmalałby o dalszy 1 punkt, co oznaczałoby łączne zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 4 punkty, a jego wartość od 19 do 24 miesiąca redukcji wynosiłaby 41 punktów na członka rodziny. W 5. półroczu redukcji zmniejszyłby się o dalszy 1 punkt, co oznaczałoby łączne zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 5 punktów, a jego wartość od 25 do 30 miesiąca redukcji wynosiłaby 40 punktów na członka rodziny. W 6. półroczu redukcji malałby o dalszy 1 punkt, co oznaczałoby łączne zmniejszenie jego pierwotnej wysokości o 6 punktów, a jego wartość od 31 do 36 miesiąca redukcji wynosiłaby 39 punktów na członka rodziny. Z upływem 6. półroczu redukcji dodatek ekonomiczny zmniejszyłby się o ostatni 1 punkt, spadając tym samym do 38 punktów na członka rodziny, który to poziom nie podlegałby już dalszym zmniejszeniom.

⁴⁶ Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

⁴⁷ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

W dniu 1 lipca 1925 roku rozpoczął się pierwszy etap redukcji dodatku ekonomicznego. Pierwsza redukcja o 1 punkt dotyczyła całego 2. półrocza 1925 roku i oznaczała spadek wielkości tego dodatku do poziomu 44 punktów na każdego członka rodziny.

Tabela nr 8: Miesięczny dodatek ekonomiczny do płacy zasadniczej asystenta młodszego w złotych od 1 maja 1924 do 31 stycznia 1934 roku

Okres	Ilość członków rodziny				
	1	2	3	4	5
V–VI 1924	16,20	32,40	48,60	64,80	81,00
VII–IX 1924	15,75	31,50	47,25	63,00	78,75
X 1924	17,10	34,20	51,30	68,40	85,50
XI–XII 1924	18,45	36,90	55,35	73,80	92,25
I–II 1925	18,90	37,80	56,70	75,60	94,50
III–V 1925	18,45	36,90	55,35	73,80	92,25
VI 1925	18,00	36,00	54,00	72,00	90,00
VII 1925	18,48	36,96	55,44	73,92	92,40
VIII 1925	18,92	37,84	56,76	75,68	94,60
IX 1925	18,48	36,96	55,44	73,92	92,40
X 1925	18,92	37,84	56,76	75,68	94,60
XI 1925	19,36	38,72	58,08	77,44	96,80
XII 1925	18,92	37,84	56,76	75,68	94,60
I–III 1926	17,78	35,57	53,35	71,14	88,92
IV 1926–I 1934	18,92	37,84	56,76	75,68	94,60

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924, Dz.U. z 1924 r. Nr 35, poz. 370, Dz.U. z 1924 r. Nr 43, poz. 453, Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 527, Dz.U. z 1924 r. Nr 64, poz. 632, Dz.U. z 1924 r. Nr 73, poz. 726, Dz.U. z 1924 r. Nr 82, poz. 784, Dz.U. z 1924 r. Nr 93, poz. 867, Dz.U. z 1924 r. Nr 101, poz. 929, Dz.U. z 1924 r. Nr 112, poz. 997 i Dz.U. z 1925 r. Nr 7, poz. 52, Dz.U. z 1925 r. Nr 18, poz. 132, Dz.U. z 1925 r. Nr 28, poz. 198, Dz.U. z 1925 r. Nr 41, poz. 281, Dz.U. z 1925 r. Nr 54, poz. 391, Dz.U. z 1925 r. Nr 62, poz. 437, Dz.U. z 1925 r. Nr 74, poz. 517, Dz.U. z 1925 r. Nr 86, poz. 593, Dz.U. z 1925 r. Nr 97, poz. 685, Dz.U. z 1925 r. Nr 107, poz. 762, Dz.U. z 1925 r. Nr 117, poz. 839, Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

Dnia 1 stycznia 1926 roku zniesiono zasadę redukcji dodatku ekonomicznego co pół roku, pozostawiając go odtąd już na stałym poziomie 44 punktów uposażeniowych na każdego członka rodziny, przy stałej mnożnej wynoszącej 0,43 zł, co dawało stałą kwotę dodatku ekonomicznego wynoszącą 18,92 zł miesięcznie na członka rodziny⁴⁸. Jednak tymczasowo, w okresie od 1 stycznia do 31 marca 1926 roku, kwota dodatku ekonomicznego została zmniejszona o 6% stanu stałego. Oznaczało to, że za styczeń,

⁴⁸ Taką bowiem wartość dodatek ekonomiczny przyjmował według stanu na 1 grudnia 1925 roku.

lutym i marcem 1926 roku dodatek ekonomiczny do płacy zasadniczej asystenta młodszego wynosił 17,78 zł na członka rodziny⁴⁹. Tabela nr 7 przedstawia wysokość dodatku ekonomicznego w okresie jego wypłaty w markach, zaś tabela nr 8 przedstawia analogiczne dane dla okresu jego wypłaty w złotych.

DODATEK MIESZKANIOWY

Dodatek mieszkaniowy przysługiwał jedynie czasowo, w okresie od 1 czerwca do 31 grudnia 1924 roku⁵⁰. Co prawda upoważniono Radę Ministrów do jego ewentualnego przedłużenia do 31 grudnia 1925 roku⁵¹, lecz wobec wygaśnięcia przepisów wykonawczych dotyczących ustalenia jego wysokości, w praktyce nie było podstawy prawnej dla jego wypłacania w 1925 roku.

Wysokość dodatku mieszkaniowego uzależniona była od miejsca zamieszkania i od wielkości rodziny⁵². Dodatek na mieszkanie wypłacano asystentowi młodszemu razem z płacą zasadniczą. W razie zmiany miejsca służbowego, zmiany pociągającej za sobą modyfikację wysokości uposażenia, przysługiwało mu prawo do dodatku odpowiadającego nowemu miejscu zatrudnienia od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po zwolnieniu go od poprzednich obowiązków służbowych⁵³.

W czerwcu 1924 roku dla samotnego asystenta młodszego dodatek na mieszkanie wynosił 5% stawki komornego, wynoszącej dla Warszawy – 18 zł, Lwowa i Krakowa – 16 zł, Wilna – 14 zł, Poznania – 12 zł. Dla asystenta młodszego utrzymującego rodzinę dodatek na mieszkanie był równy 10% stawki komornego, wynoszącej dla Warszawy – 50 zł, Lwowa i Krakowa – 42 zł, Wilna – 36 zł, Poznania – 21 zł.

Począwszy od 1 lipca 1924 roku, wysokość dodatku na mieszkanie wzrastała co kwartał. W 3. kwartale o 4 punkty procentowe stawek komornego, czyli do 9% dla asystenta samotnego i 14% dla asystenta posiadającego rodzinę. W 4. kwartale 1924 roku

⁴⁹ Dz.U. z 1925 r. Nr 129, poz. 918.

⁵⁰ *Ustawa z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska* – Dz.U. z 1924 r. Nr 52, poz. 525. Ogłoszona 26 czerwca 1924 r. Weszła w życie z mocą wsteczną od 1 czerwca 1924 r. Wygasła 1 stycznia 1926 roku.

⁵¹ *Ustawa z dnia 22 lipca 1925 roku w sprawie przedłużenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska (Dz.U. R. P. z 1924 r. Nr 52, poz. 525) oraz ustawy z dnia 12 czerwca 1924 r. w sprawie częściowej zmiany ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy państwowych i wojskowych zawodowych (Dz.U.R.P. z r. 1924 Nr 52, poz. 526)* – Dz.U. z 1925 r. Nr 83, poz. 566. Ogłoszona 19 sierpnia 1925 r. Weszła w życie z mocą wsteczną od 1 stycznia 1925 r. Wygasła 1 stycznia 1926 roku.

⁵² *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 1924 r. w sprawie dodatku na mieszkanie* – Dz.U. z 1924 r. Nr 69, poz. 673. Ogłoszone 8 sierpnia 1924 r. Weszło w życie z mocą wsteczną od 1 czerwca 1924 r. Wygasło 1 stycznia 1925 roku.

⁵³ Dz.U. z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

o dalsze 4 punkty procentowe stawek komornego, czyli do 13% dla samotnego i 18% dla posiadającego rodzinę⁵⁴. Zapewne w związku z problemami budżetu państwa postanowiono zrezygnować z dalszego utrzymywania powszechnego dodatku mieszkaniowego. Jego miesięczną wysokość przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9: Miesięczny dodatek mieszkaniowy przysługujący asystentowi młodszemu w złotych od 1 czerwca do 31 grudnia 1924 roku

Okres	Status rodzinny	Warszawa	Kraków i Lwów	Wilno	Poznań
VI 1924	samotny	0,90	0,80	0,70	0,60
	z rodziną	5,00	4,20	3,60	2,10
VII–IX 1924	samotny	1,62	1,44	1,26	1,08
	z rodziną	7,00	5,88	5,04	2,94
X–XII 1924	samotny	2,34	2,08	1,82	1,56
	z rodziną	9,00	7,56	6,48	3,78

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dz.U. z 1924 r. Nr 69, poz. 673.

ZAKOŃCZENIE

Ilość kombinacji poszczególnych składników uposażenia asystenta młodszego jest zbyt wielka, aby można było pokusić się w niniejszej pracy o zagregowane przedstawienie wszystkich możliwości w formie tabelarycznej. Teoretycznie najniższe wynagrodzenie asystenta młodszego sprowadzało się do uposażenia podstawowego. Najwyższe uposażenie otrzymywałby asystent mieszkający w Warszawie, posiadający na utrzymaniu co najmniej pięciu członków rodziny.

System punktowy, który był przedmiotem naszych rozważań, sprawdził się całkiem dobrze w warunkach dużej niestabilności wartości pieniądza, wsparł reformę walutową i pozwolił na odzyskanie zaufania funkcjonariuszy państwowych do państwa. Choć był dość złożony i rozbudowany, to nie można mu odmówić logiki konstrukcyjnej. Gdy inflacja przestała jednak stanowić realną groźbę, a wielki kryzys gospodarczy wywołał wręcz napięcia deflacyjne, rząd sanacyjny postanowił odejść od dotychczasowych rozwiązań płacowych i wprowadzić znacznie prostszy system kwotowy, w którym nie było już konieczności dokonywania przeliczeń, a przez to znacznie upraszczano działalność kwestury i innych organów uprawnionych do naliczania uposażeń.

⁵⁴ Dz.U. z 1924 r. Nr 69, poz. 673.

THE SALARIES OF YOUNGER TEACHING ASSISTANTS
AT POLISH PUBLIC UNIVERSITIES
FROM 1ST OCTOBER 1923 TO 31ST JANUARY 1934

SUMMARY

The purpose of this article is to present the principles of remuneration of younger teaching assistants in Polish universities as well as the changes in the amount of their salaries between 1923 and 1934. These problems are presented against the background of three key moments in the economic history of the Second Polish Republic, that is, the hyperinflation (1923–1924), the currency reform of Władysław Grabski (1924) and the Great Depression (1929–1934).

This article is based on source material and involves the analysis of legal documents from 1923 to 1934. It begins with an outline of the stages of changes in the law concerning academic salaries as well as of the place of the discussed point system between the preceding multiplier system (1920–1923) and the succeeding fixed rate system (1934–1939). Subsequently, it presents the essence of the point system which was used from 1st October 1923 to 31st January 1934 in fixing salaries. Particular components of the salaries have been classified and distinguished. The first of these, that is, the reference salary, consisted in the basic salary and a regulatory allowance, and the second, that is, the supplementary salary, consisted in an economic support allowance and a household allowance.

The reference salary was a salary to which every younger teaching assistant was entitled during the effective period of the point system. The subsidiary salary was a salary to which only some assistants were entitled, namely those who fulfilled certain criteria determined by the law (for example, they had families), or which could be admitted only temporarily. This article discusses the essence and purpose of each of these allowances as well as the mechanism of calculating their amount.

The amount of particular components of remuneration was determined by salary points whose value depended on the rhythm of inflation. The value of one salary point was called the multiplier because the real value of the salaries was calculated by multiplying the number of points ascribed to each component by the current value of one salary point. Such a construction of the salary system allowed to react to changes in consumer prices in the economy in a quite elastic way and, in consequence, to better protect the purchasing power of the salary. The changes in the value of the salary point were initially very significant and in the last months of 1923 they were ordered twice a month. Together with the reform of Władysław Grabski, fluctuations in this area diminished. Changes were usually made every month and they never exceeded a few Groschen each time. When in 1926 the public finances were successfully stabilised, the value of one salary point was anchored at a stable level, which remained unchanged until 1934.

The present article also aims at showing the main advantages and disadvantages of the discussed remuneration system as well as the circumstances in which it was ushered in and abolished. The currency reform of 1924, which resulted in the replacement of the German Mark with the Polish Zloty (however, during the transition period both currencies circulated at the same time), has also been taken into account.